

بررسی تفصیلی معنای اطلاق در ولایت مطلقه فقیه

حسین آجوله

سرشناسه	: آجرلو، حسین، ۱۳۷۱-
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی تفصیلی معنای اطلاق در ولایت مطلقه فقیه/حسین آجرلو
مشخصات نشر	: تهران: نسیم تحول، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۲ ص.، ۱۴×۵/۲۱، ض.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۱۶۰۰-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه، ص. ۱۱۱، ۱۰۲.
موضوع	: ولایت فقیه
موضوع	: Wilayat al-faqih
موضوع	: ولایت فقیه — دفاعیه‌ها و ردیه‌ها
موضوع	: Wilayat al-faqih -- Apologetic works
رده بندی کنگره	: ۸/۲۲۳BP
رده بندی دیویی	: ۴۵/۲۹۷
شماره کتاب سی ملی	: ۶۱۴۸۸۷۹

بررسی تفصیلی معنای اطلاق در ولایت مطلقه فقیه

نویسنده: حسین آجرلو

ناشر: انتشارات نسیم تحول

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۹

چاپخانه: میراث ماندگار

شمارگان: ۱۰۰ جلد

صفحه و قطع: رقعی ۱۱۴ ص

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۱۶۰۰-۱

تهران / خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، بن بست

تلفن: ۶۶۴۱۴۰۴۹

حقیقت، پلاک ۴

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

«کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ می باشد»

پیشگفتار

در بند پیروزی پُر برکت انقلاب اسلامی ایران و تشکیل نظامی بر اساس ضابط و تراعد اسلامی، عرصه‌ی جدیدی برای ترویج و تبیین هر چه بهتر بیست‌تر تعالیم ارزشمند اسلامی و همچنین نضج و گسترش تفکرات دین در زمینه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی پدید آمد. فقه پویای شیعه نیز با تداوم گذاردن در این دوران جدید، به صورت عینی و واقعی با مسائل، اسامات و مشکلاتی رویاروی شد که بستر بسیار مناسبی را برای تحقیقات دقیق و بسجم، نظریه پردازی و نوآوری‌های گوناگون در عرصه‌های مختلف داره‌ی شئون یک جامعه‌ی دینی و ارائه‌ی دیدگاه‌های کلان اجتماعی - سیاسی فراهم آورد.

بدون شک یکی از مهم‌ترین چالشهایی که فقه شیعه به طو، جدی با آن روبرو شد، تبیین صحیح و کارآمد از محتوای اندیشه‌ی سیاسی اسلام است. مسائلی همچون تلفیق دین و سیاست، ضرورت تشکیل حکومت دینی در عصر غیبت، حیطه‌ی مرجعیت دین در سیاست و حکومت، تعیین نوع نظام حاکم بر جامعه، منشأ مشروعیت

نظام حاکم، فرایند تعیین شخص حاکم، نقش مردم در حکومت دینی و ده‌ها مسئله‌ی دیگر از این سنخ مجال وسیعی را برای بررسی و ارائه‌ی نقطه‌نظرات فقهی در این زمینه‌ها ایجاد نمود. بدون شک مسئله‌ی ولایت فقیه نیز به عنوان اصلی‌ترین رکن نظریه‌ی سیاسی اسلام از زمان ابتدا مطمح نظر بسیاری از صاحب‌نظران و اندیشمندان قرار گرفت.

ولایت فقیه که به مثابه‌ی نظریه‌ای برای حکمرانی در دوران غیبت حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، در طی سده‌های اخیر با رویکردهای مختلفی همراه بوده است، به عنوان حق اختصاصی فقها در رابطه با کشور است و حکومت بر جامعه‌ی دینی تعریف می‌شود. این نظریه هر چند پیش‌های عمیق در تاریخ فقه شیعی داشته و فقهای ادوار مختلف به تفصیل یا اجمال در مورد آن مطالبی بیان کرده‌اند، لکن با ظهور انقلاب اسلامی و حضور فقهی مقتدر و آگاه در رأس هرم قدرت سیاسی جمهوری اسلامی، انتظار گوناگونی را متوجه خود کرده، و با سوالات مختلفی روبرو شده است. عثمان ولایت فقیه به عنوان هسته‌ی اصلی نظام جمهوری اسلامی را ابتدا تا کنون از زوایای مختلف آماج انتقادات علمی گوناگون قرار گرفته؛ به گونه‌ای که نیاز فراوانی به توسعه و گسترش فعالیت‌های علمی و پژوهشی در راستای پاسخگویی به شبهات دین‌گرایان و دگراندیشان احساس می‌شود؛ همچنین ضرورت ترویج و تبیین هر چه دقیق‌تر اصل این

نظریه و واکاوی ابعاد و زوایای آن برای تسلیهای آتی بر خوانندگان
فاضل پوشیده نیست.

مبحث ولایت فقیه به عنوان موضوعی میان رشته‌ای و فراگیر که
از پیچیدگی‌های خاصی برخوردار است را نمی‌توان به بهانه‌ی تکراری
بودن و یا در اولویت نبودن از اهمیت آن کاست؛ بلکه با توجه به
روگرانی گسترده مردم جهان از فلسفه‌ها و مکاتب سیاسی دنیای
غرب، و پیش‌بینی دید آنها جهت فهم و درک نظام سیاسی اسلام،
معرفی دو کارایی عمیق‌شده‌ی اسلام - سیاست و ثمره‌ی آن، یعنی
ولایت فقیه، به عنوان یکی از رکن‌های جامعه‌ی اسلامی، ضروری به نظر
می‌رسد. همچنین به نظری‌ترین و اصلی‌ترین میدان نزاع در موضوع
ولایت فقیه نیز، بحث حیطه و دامنه اختیارات و وظایف فقیه
می‌باشد که وجه اصلی اختلافات علما و فقهاء از ابتدای دوران غیبت
کبری بوده و با شکل‌گیری انقلاب اسلامی، بستری جدید برای
رویارویی عینی نظریه پردازان دینی با مسائل و مشکلات حکومت
داری را فراهم آورده است.

یکی از سوالات مهم در فلسفه‌ی سیاسی جمهوری اسلامی ایران،
که به عنوان یک اشکال و شبهه رایج تبدیل شده است، معنای واژه‌ی
«اطلاق» در عبارت «ولایت مطلقه فقیه» - موجود در اصل ۵۷
قانون اساسی - می‌باشد؛ و اینکه این واژه چه گستره‌ای از اختیارات و
وظایف را برای فقیه جامع‌الشرایط ثابت می‌کند. آیا حیطه‌ی اختیارات

فقیه جامع الشرایط و قلمرو ولایت وی، مقید به حدود و ضوابط خاصی می‌باشد یا اینکه در همه‌ی حوزه‌های حکومتی و مطلق احکام دین حق تصرف و ولایت دارد؟ در واقع اشتراک لفظی واژه‌ی «اطلاق» در ادبیات علم حقوق و فقه موجب برداشت‌های ناصوابی در فهم عبارت «ولایت مطلقه فقیه» و همچنین منشأ توهم بسیاری از اندیشه‌ورزان معاصر شده است؛ طوری که پنداشته‌اند، واژه‌ی اطلاق مرجوح در این عبارت گویای شباهت حکومت اسلامی با حکومت‌های استبدادی و دیکتاتوری و یا نسخه‌ی بدل حکومت‌های بی‌مبالات و سکولار می‌باشد. اینها با تلقی نادرست از این واژه، ولی فقیه را بالاتر از خود دین و قوانین شریعت پنداشته‌اند و در مقام نقد اندیشه‌ی ولایت فقیه برآمده‌اند.

این موضوع محل اصلی نزاع در کتب حاضر بوده؛ و در مقام پاسخگویی به این مسئله، که یکی از مهم‌ترین پرسش‌ها در زمینه‌ی ولایت فقیه محسوب می‌شود، تلاش نمودیم تا ضمن ارائه‌ی تبیینی صحیح از اصطلاحات متشابه، به بررسی وظائف و ثبوتات فقیه جامع الشرایط در عصر غیبت پرداخته و از رهگذر آن، نسبت و کیفیت اختیارات وی را در بستر عقل و شرع مورد واکاوی قرار دهیم و ابعاد و زوایای مختلف آن را از جنبه‌های گوناگون فقهی - حقوقی مورد بررسی قرار دهیم. و نتیجه می‌گیریم که گستردگی حیطه‌ی اختیارات فقیه در امور اجرایی و حکومت‌داری، جزو لوازم عقلی حاکمیت به شمار رفته و

اساساً این اختیارات فراوان به عنوان ابزاری برای تحقق اهداف و وظایف حکومت تلقی می‌شود؛ که عدم وجود آن، نهاد حکومت را به عنصری بی ثروبی خاصیت تبدیل خواهد کرد.

کتاب پیش رو مشتمل بر هفت بخش می‌باشد. در ابتدا تلاش شده است تا ضمن تبیین صحیح واژه‌ی «ولایت» و کاربرد عرفی و اصطلاحی آن، فهم نادرست برخی از محققین در این زمینه مورد خدشه قرار گیرد. در بخش دوم ضمن پردازش معنای واژه‌ی «مطلقه» به حسب مبانی فقهی و اصطلاحی آن در حقوق اساسی و فقه، به طرح نزاع مذکور پرداخته و بررسی اشکال مزبور خواهیم پرداخت. در بخش‌های بعدی نیز جوانب گوناگون نظر مختار و چرایی گستردگی اختیارات ولی فقیه جامع‌الشرایط مورد بررسی قرار خواهیم داد. از جمله مباحثی که در نقد دیدگاه استبدادی بودن ولایت مطلقه فقیه بدان اشاره خواهیم کرد، بحث تناسب اهداف و وظائف حکومت با اختیارات حاکم است. همچنین بررسی عنصر مصلحت در فرآیند اداره‌ی جامعه‌ی اسلامی به عنوان یکی چالش برانگیزترین مباحث در حوزه‌ی اختیارات فقیه به تفصیل مورد بررسی قرار خواهد گرفت. در ادامه ضمن اشاره به مبانی ولایت مطلقه از دیدگاه امام خمینی (ره) به پردازش این مطلب در قانون اساسی جمهوری اسلامی خواهیم پرداخت و از رهگذر آن اشاره‌ای کوتاه به اختیارات عالی‌ترین مقامات کشورهای دیگر خواهیم داشت.

بر خواننده‌ی محترم پوشیده نیست که در این نوشتار مسائل و اصولی همچون «عدم تفکیک دین از سیاست»، «وجود یک اندیشه سیاسی کارآمد در اسلام»، «ضرورت تشکیل حکومت دینی در عصر غیبت» و «ولایت تکوینی، تشریعی و سیاسی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ائمه‌ی اطهار (علیهم السلام)» از پیش فرض‌ها و اصول موضوعه به حساب آمده‌اند.

مطالب بیان شده ذیل موضوع مورد نزاع، مبتنی بر آنها می‌باشد و در جهت اجتناب از اطناب در کلام از بررسی آنها صرف نظر شد.

فهرست مطالب

۱۷	گفتار اول
۱۷	مفهوم ولایت
۱۹	برداشتی ناصواب از مفهوم ولایت
۲۰	نقد و بررسی
۲۵	گفتار دوم
۲۵	مفهوم اطلاق
۲۹	نقد و بررسی
۲۹	عدم امکان تحقق اشکال مزبور حتی برای ائمه‌ی اطهار (ع)
۳۲	تناسب وظایف و اختیارات
۳۳	وظایف و شئون فقیه در عصر غیبت
۳۵	تبیین معنای صحیح از اطلاق
۴۰	تصرف در معنای امور حسبیه

۴۴ تناسب اهداف حکومت با اختیارات

۴۶..... اهداف حکومت در اندیشه‌ی سیاسی غرب

۴۸..... اهداف حکومت در اندیشه‌ی سیاسی اسلام

۴۹..... الف) ایجاد قسط و عدالت در جامعه

۵۰..... ب) آزادی

۵۱..... ج و د) آگاهی بخشیدن به بشریت و اعتلای معنوی و اخلاقی آنها

۵۴ گفتار چهارم

۵۴ توجه به عنصر دین در حکومت داری

۵۷..... کاربرد مصلحت در سوابق فقه‌های اعصار گذشته

۶۱..... برداشت انحرافی از مفهوم مصلحت

۶۳..... مصلحت در فلسفه‌ی سیاسی غرب

۶۷ گفتار پنجم

۶۷ انقلاب اسلامی و مصلحت

۷۱..... مبانی ولایت مطلقه از دیدگاه امام خمینی (ره)

۷۱..... ۱- حکومت از احکام اولیه

۷۵..... ۲- حکومت، اهم احکام الهی

۷۸..... ۳- تقدّم حکومت بر همه‌ی احکام

۷۹..... ۴- حکم حکومتی از احکام اولیه

۷۹..... نمونه‌ای از احکام حکومتی و مصلحتی امام خمینی (ره)

۸۲	گفتار ششم
۸۲	ولایت مطلقه فقیه در قانون اساسی
۸۵	بررسی دو اشکال مهم
۸۵	نقد و بررسی
۹۵	گفتار هفتم
۹۵	بررسی اختیارات عالی‌ترین مقامات کشورهای دیگر
۹۶	ایالات متحده آمریکا
۹۸	انگلیس
۹۹	فرانسه
۱۰۰	نتیجه
۱۰۲	منابع و مأخذ
۱۰۲	منابع فارسی و عربی
۱۱۰	منابع انگلیسی
۱۱۲	نمایه